

На Предлог-Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година

12 ноември 2019

Владата го усвои Предлог-Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година. Тој е подготвен врз релативно реалистична претпоставка за растот на економијата од 3.8% и пораст на цените од 1.7%. Од перспектива на макроекономското проектирање, позитивен исчекор е тоа што проекцијата на Владата е во согласност со проекциите на домашната експертска јавност и меѓународните финансиски институции, што дава солидна основа за разумно проектирање на буџетските приходи и расходи.

Консултативниот процес со засегнатите страни и дискусија за Предлог-Буџетот за 2020 година се реализираше релативно доцна, не оставајќи простор за значајни измени и адресирање на коментарите.

Во поглед на износите и структурата на Предлог-Буџетот, Finance Think ги дава следните коментари:

- **Буџетските приходи** се коректно проектирани, согласно со очекуваниот раст на економијата. Сепак, остварувањето на проекцијата за растот е под надолни ризици од реализацијата на капиталните инвестиции и развојот на настаните на политичката сцена. Во проектираните бројки за буџетските приходи, Finance Think препознава амбиција за **борба со сивата економија**, што е очекуван потег, но укажува дека, во овој поглед, неопходен е детален, конзистентен и систематски план, кој потенцијално ќе произлезе

од, или ќе е тесно поврзан со Старегијата за формализација на неформалната економија 2018-2022.

- **Буџетските расходи** се проектирани на начин да ја одразат намерата за инвестиции во човечки капитал. Сепак, фискалната консолидација од аспект на квалитетни и рационални јавни расходи има простор за понатамошно подобрување. И покрај декларираната заложба, Министерството за финансии и Владата на РСМ се`уште не отворија широка, стручна и длабинска дебата за тоа како структурата на јавните трошења може да се подобри, за да може да се каже дека буџетот на РСМ е **развиен**.
- **Зголемувањето на платите во образованието и здравството** е позитивен потег. Но, линеарниот раст на платите кај останатите сектори во јавната администрација е неиздржан и може дестимулативно да влијае врз попродуктивните кадри. Владата мора да има подлабински и поаналитичен пристап во донесувањето на ваквите одлуки, и во најмала рака, да ги врзува со продуктивноста на секторите, како и со тоа дали и како зголемувањето на платите ќе резултира со подобри исходи во овие сектори на краток до среден рок. Во спротивно, зголемувањето на платите нема да ги даде посакуваните ефекти. Дополнително,

исклучително внимание е потребно врз тоа како се финансираат ваквите зголемувања, особено кога тие не се проследени со раст на продуктивноста.

- Предлог-Буџетот е со визија за инвестирање во човечки капитал, истакнувајќи ги секторите за **образование и здравство како клучни носители на оваа визија**. Ставањето приоритет врз овие сектори е од витално значење за долгорочниот развој на земјата. Вкупните планирани расходи за образование и здравство во апсолутен износ имаат пораст од 7,7% (образование) и 10,5% (здравство) споредено со расходите за 2019 година. **Сепак, анализирано според релативно учество во вкупните расходи, инвестициите во образование и здравство не се зголемуваат**, што не дава цврста основа да се тврди дека државата има намера да инвестира повеќе во овие два сектори од она што се инвестирало во минатото.
- Износот којшто Владата ќе го префрли за зголемување на пензиите од 700 до 900 денари по пензионер месечно, е висок и над законски утврдениот праг за усогласување. На тој начин **се доведува во ризик доследната имплементација на пензиската реформа**. Усогласувањето на пензиите беше една од клучните претпоставки за стабилизација на дефицитот во пензискиот систем, особено земјаки предвид дека порастот на стапките на социјалните придонеси беше релативно мал, односно еден процентен поен во период од две години. Дополнително, порастот на пензиите над очекуваниот максимум креира дополнителни очекувања кај пензионерите и остава простор да се толкува како предизборен потег. Буџетскиот документ треба да даде соодветен осврт на ова прашање, и да дефинира посветеност кон избегнување ад-хок зголемувања и менување на правецот од започнатата пензиска реформа. Во спротивно, стабилизацијата на пензискиот дефицит и ефектите од пензиската реформа ќе забават, па дури и може да преминат во негативни, односно кон повторно рапидно продлабочување на пензискиот дефицит. Консолидацијата на пензиските финансии мора да ја следи претходно отпочнатата патека, за што детали се

содржани во нашата Студија за политиките бр. 14: **Одржливост на пензискиот систем во Македонија: Сеопфатна анализа и предлог-реформа со МК-ПЕНС – динамички микросимулациски модел**.

- **Капиталните расходи** се проектирани на повисоко ниво од нивото во ребалансот за 2019 година. Оттука, постои значаен и јасен ризик од нивна **повторна потреализација**. Ризиците дополнително доаѓаат од очекуваната недоволна функционалност на министерствата во првата половина од 2020 поради претстојните избори и техничката влада; и од недостигот од структурно решение за подобрување на процесот на планирање и подигање на капацитетите за техничка имплементација на капиталните проекти (проблем кој беше присутен и досега). Едно од очекуваните и предложени решенија беше поамбициозен пристап на среднорочно планирање на крупни инфраструктурни проекти, кое иако испланирано, се`уште не е ефектуирано како законско решение.
- **Пристапот во планирањето на капиталните расходи бара комплетна и коренита промена**. Имено, потреализацијата на капиталните расходи која беше присутна во претходните години (види график долу), беше последица и на несоодветното планирање, особено среднорочно планирање. Се очекува од Министерството за финансии во 2020 година да отвори широка дебата за потребата и ефектите од потенцијални капитални инвестиции и да понуди аналитичка студија која ќе ги пресмета фискалните мултипликатори и пошироките ефекти од тие инвестиции. Така би се постигнал и општествен консензус за тоа што државата треба да финансира како капитални проекти, како би се обезбедило финансирање (структура и цена) и како потенцијалното зголемување на јавниот долг поради капиталните инвестиции ќе се измирува во иднина.
- **Буџетскиот дефицит**, како и кај буџетските расходи, ја рефлектира намерата за фискална консолидација. Изразена низ буџетскиот дефицит, темпото на фискалната консолидација

е коректно и треба да се одржи, односно ниту да забрзува ниту да забавува. Проектирање на буџетски дефицити под 2.5% од БДП, во оваа фаза од развојот на економијата, би имало повеќе штетни отколку корисни последици и може да резултира во феноменот „нема пари во

економијата“. Оттука, Finance Think препорачува да се одржи темпото на фискалната консолидација во смисла на буџетскиот дефицит, додека укажува дека посилна фискална консолидација е неопходна во поглед на рационализација на јавните трошења.

